

Summary

THE EXPANSION OF THE QUEEN OF SPAIN FRITILLARY IN THE DUTCH PROVINCE OF LIMBURG

Data on the occurrence of the Queen of Spain fritillary (*Issoria lathonia*) collected between 1945 and 2006 were analysed. Two periods of occurrence in the province of Limburg can be distinguished (1946–1968 and 1990–2006), while the species disappeared in the intervening period. From 1991 until 2002, 5 to 15 specimens a year were seen. From 2003 onwards, the Queen of Spain fritillary has been increasing, with a peak of 99 records in 2006. Often, multiple specimens were observed at the same location. Although the Queen of Spain fritillary is known as a vagrant species that sometimes establishes temporary populations, it now seems to be settling permanently in the central part of Limburg, and spreading northwards. The situation in the second period differs from the first in that the core area is now located in the central part of the province, while in the 1940s it was in the southern part.

The situation in Limburg looks similar to that

in Belgian Limburg, where the Queen of Spain fritillary has been establishing populations since 2004. It is unlikely that the butterflies derive from populations in the Dutch coastal dunes, as there are long established populations a few kilometres across the borders in Germany and the Walloon provinces of Belgium. The cause of the recent expansion is probably the warm years of the last decade, which have allowed the species to extend its distribution northwards.

Literatuur

- AKKERMANS, R.W., R.A.J. PAHLPLATZ & K. VELING, 2001. Dagvlinders in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg/De Vlinderstichting, Maastricht/Wageningen.
- BERKEL, A. VAN & K. VELING, 1995. Kleine parelmoervlinders in het binnenland. *Vlinders* 10(4):13-15.
- BINK, F.A., 1992. Ecologische atlas van de dagvlinders van Noordwest Europa. Schuyt & Co, Haarlem.
- BLINK, E.N., 1997. Atlas van de Zuid-Limburgse Flora 1980-1996. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- BOEREN, J.H.B., 2001. Kleine parelmoervlinder.

In: Akkermans, R.W., R.A.J. Pahlplatz & K. Veling. Dagvlinders in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg/De Vlinderstichting, Maastricht/Wageningen.

- BOS, F., M. BOSVELD, D. GROENENDIJK, C. VAN SWAAY & I. WYNHOFF, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Naturalis/KNNV-Uitgeverij/EIS-Nederland, Leiden.
- EBERT, G., & E. RENNWALO, 1991. Die Schmetterlinge Baden-Württembergs. Band 1: Tagfalter 1. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- GORISSEN, D., 2005. Klein, maar dapper. Veroverd de kleine parelmoervlinder Limburg? Voordracht Landelijke Vlinderdag, Wageningen.
- LAFRANCHIS, T., 2000. Les papillons de jour de France, Belgique et Luxembourg et leurs chenilles. Biotope, Mèze.
- LEMPKER, B.J., 1972. De Nederlandse trekvlinders. Thieme, Zutphen.
- MAES, D. & H. VAN DYCK, 1999. Dagvlinders in Vlaanderen. Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu, Antwerpen.
- SWAAY, C. VAN, 2004. Dagvlinders: extra onderdruk. In: Roos, R & S. Woudenberg (redactie). Opgewarmd Nederland. Uitgeverij Jan van Arkel, Utrecht.
- SWINKELS, H. & J. BOEREN, 1993. Kleine parelmoervlinder terug in het Limburgse landschap. Natuurhistorisch Maandblad 82(12):289-291.

BOEKBESPREKINGEN

GROENBEHEER EEN VERHAAL MET TOEKOMST

HERMY, M., M. SCHAUVLIEGE & G. TIJSKENS, 2005. Velt in samenwerking met afdeling Bos & Groen, Berchem (België). 575 pagina's, 28,2x 22 cm, in kleur. ISBN 90 8066 222 4. Prijs € 76,- inclusief verzendkosten. Te bestellen bij Velt Nederland (tel. 043-4592007, e-mail: Velt-Nederland@hetnet.nl). Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

De makers van deze zeer dikke pil, geïllustreerd met mooie functionele foto's en figuren, willen met dit boek hun visie op groenbeheer etaleren: groen vormt de ruggraat voor een moderne maatschappij. Zij proberen de noodzaak van vergroening van de stedelijke ruimte te verduidelijken. Het boek is bedoeld als naslagwerk. Gericht op Vlaanderen, maar daarin niet minder van toepassing op Limburg. Het boek heeft 12 hoofdstukken, verschillende korte intermezzo's en

hoofdstukken zijn duidelijk bedoeld voor mensen die professioneel met groen in het stedelijk gebied bezig zijn. Hier worden de geschiedenis van het stedelijk groen en het duurzaam ontwerpen van stadsgroen behandeld. Voor geïnteresseerden wordt een uitgebreid ontwerp-stappenplan beschreven, voorzien van foto's en ontwerpvoorbeelden van parken, groene wijken en pleinen.

De hoofdstukken 5 tot en met 10

hebben als doelgroep de stadsbewoner die toch groen rond het huis wil of de kleine tuinbezitter. Wie zijn muur met planten begroeid wil zien of er klimplanten tegen wil plaatsen, dient hoofdstuk 5 en 7 te lezen. Behandeld worden de verschillende soorten muurplanten en klimmers, de methoden om planten te geleiden en de voor- en nadelen van een met klimplanten begroeide gevel. Met behulp van tabellen en grafieken kan gemakkelijk achterhaald worden welke plant en methode het best bij de wens van de bewoner past. Het hoofdstuk over tuinen in de stad legt uit wat het verschil is tussen een traditionele, de heem-, de natuur- en de ecologische tuin. Ook worden tips gegeven over het beheer zonder bestrijdingsmiddelen, het voorkomen van groenafval of het beperken van watergebruik, maar ook over het aantrekken van dieren in de tuin.

Het meest interessant is het deel over groene daken. Niet alleen de geschiedenis van het groene dak

ties over hoe je een groen dak zelf kunt aanleggen, komen aan bod. Alles helder verbeeld in tal van figuren. Zelfs bomen en struiken kunnen op een dak worden geplaatst. Grafieken en soorttabellen helpen ook hier weer om de plantensoorten te kiezen. Ook is het onderhoud van zo'n dak niet vergeten en worden zelfs eventuele problemen behandeld. Wist u dat in Mesopotamië al daktuinen werden gebouwd, nog eerder dan de hangende tuinen van Babylon?

De laatste twee hoofdstukken zijn weer gericht op de groenbeheerder. Parken en parkbeheer en water en natuur vormen de onderwerpen. Dat laatste thema betreft het blauw-groene netwerk in de stad en het buitengebied. Het afkoppelen van regenwater van het rioolwater en het een plaats geven in de wijk, is een interessant onderwerp waar uitgebreid aandacht aan wordt besteed. Het boek sluit af met een grappig intermezzo over composttoiletten met veel verwii-

interesse heeft. Het eerste openbare composttoilet is in het park van Merkplas geplaatst, voor wie het eerst wil uitproberen.

De missie van het boek is duidelijk: een meer leefbare wereld door meer en beter groen. In dit boek is veel kennis en ervaring gebundeld voor beleids- en vakmensen, maar ook voor de geïnteresseerde tuin- en/of natuurliefhebber om een steentje bij te kunnen dragen aan deze missie. Voor wie dit veel te zwaar vindt, is het boek echter ook een leuk naslagwerk met tips voor het net even ecologisch werken in de tuin en om het huis. Kortom een must voor de groenbeheerder en een mooi naslagwerk voor de enthousiaste ecotuiner.

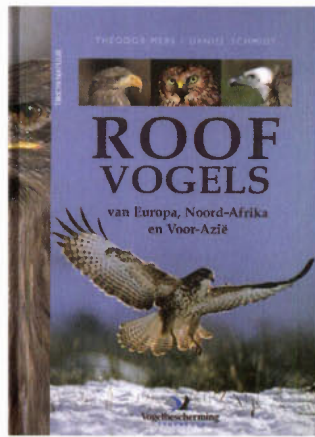
LINDA WORTEL

ROOFVOGELS VAN EUROPA, NOORD-AFRIKA EN VOOR-AZIË

MEBS, T. & D. SCHMIDT, 2006. Tirion Uitgevers B.V., Baarn. 496 pagina's, gebonden. ISBN 90 5210 616 9. Prijs € 59,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Roofvogels zijn in. Bij het grote publiek is het een populaire soortgroep. Zelfs de media springen gretig in op roofvogelgerelateerde onderwerpen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de hype rond de Vale gieren in juni van dit jaar. Voor dit grote publiek is er nu een volumineus boek beschikbaar, dat in weinig gewone boekwinkels lijkt te ontbreken. Zelfs bij de boekenclub ECI te Heerlen staat het in de schappen. Dat is toch een opvallende prestatie voor een natuurboek, waaraan Vogelbescherming Nederland zijn naam wil verbinden. Wat heeft dit boek ons echter te bieden?

Het bestaat globaal uit twee delen. In de eerste ruim honderd bladzijden wordt een algemeen beeld van roofvogels gegeven. Uitvoerig wordt ingegaan op de vraag welke kenmerken een roofvogel heeft. Karakteristieke plaatjes van snavelvormen en klauwen, maar ook van het verenpak, ontbreken hier niet. Volgende algemene hoofdstukken gaan in op de roofvogel als levensvorm, gedragingen (30 pagina's!), aanpassingen van deze soortgroep aan hun omgeving, biotoop-eisen, en tenslotte bedreiging en bescherming. De teksten van deze hoofdstukken zijn adequaat en voorzien van leuke details. Tevens zijn ze goed leesbaar.

In de rest van het boek worden 45 soorten in de regio broedende roofvogels volgens een vast stramien in de tekst behandeld. Uiterst zeldzame soorten als de Donkere zanghavig krijgen drie pagina's tekst, algemene als de Buizerd worden in twaalf pagina's beschreven. Het stramien van deze soortbeschrijvingen (met als voorbeeld die van de Vale gier, zeven pagina's) start met de soortnaam in negen talen. Vervolgens wordt de wetenschappelijke naam verklaard, waaruit kan worden geleerd dat *Gyps fulvus* (Vale gier) 'geelbruine gier' betekent. In de paragraaf 'Kenmerken' wordt de soort beknopt beschreven en vergeleken met soorten die tot verwarring kunnen leiden. Enkele tekeningen verduidelijken de kenmerken; ook staan bij iedere soort enkele veren op een foto. Nu zal de herkenning van de Vale gier bij iedere serieuze natuurliefhebber nog wel lukken. Bij andere soorten vind ik de beschrijvingen echter aan de korte kant. Voor determinatie kan daarom beter naar een veldgids dan wel naar een speciaal ten behoeve van herkenning geschreven roofvogelboek gegrepen worden.

Vervolgens volgen paragrafen over 'Geluid', 'Verspreidingsgebied' (met een klein maar duidelijk kaartje) en 'Aantallen'. Deze aantallen staan in een overzichtelijke tabel, waarin gegevens tot 2004 zijn verwerkt, wat tot een redelijk actueel beeld leidt. Het 'Bestandsverloop' wordt apart toegelicht. Verder wordt informatie gegeven over 'Habitat', 'Populatie-dichtheid', 'Territorium en jachtgebied' en 'Gedrag'. Natuurlijk kun je over gedragingen bijzonder veel schrijven. Hierover wordt bij deze soort echter nog geen halve kolom gevuld, en bij de Buizerd merkwaaardigerwijs nog minder. Onderdelen van het gedrag komen wel terug in de teksten over

'Jachtmethoden en voedsel' en 'Voortplanting'. Tenslotte volgen paragrafen over 'Plaatstrouw en trekbewegingen', 'Bedreigingen', en 'Beschermdende maatregelen'. Hier wordt onder andere geschreven dat Vale gieren tijdens hun omzwervingen bij hoge uitzondering ook in andere delen van Midden-Europa (zoals Nederland en België) kunnen verschijnen. Dit kan in een volgende druk van het boek worden herschreven, gezien de grote groepen (tot 96 exemplaren) die in juni 2007 Nederland en België bezochten. Een opvallend slot van de soortbeschrijvingen wordt gevormd door enkele 'Open vragen', die uitnodigen tot meer onderzoek. Een leuk idee, maar ze ogen enigszins hap-snapener zijn nog vele andere te bedenken. Een lijst met specifiek geciteerde literatuur sluit ieder soortgericht hoofdstuk af. Bij de Vale gier staan hier 35 bronnen. Nagenoeg achterin het boek staan nog 399 algemene bronnen, waaruit blijkt dat de auteurs moeite hebben gedaan breed informatie in te winnen.

Een speciale vermelding verdienen de fraaie foto's, die een bijzonder waardevolle aanvulling vormen op de tekst. Ze zijn duidelijk met veel zorg uitgekozen.

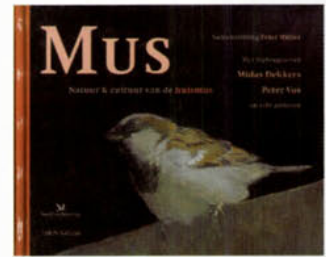
Dit is dus inderdaad een boek voor het grote publiek. Voor iedereen met enige affiniteit met roofvogels is het een fraai boek dat uitnodigt tot bladeren en het lezen van korte stukjes. Zo kan ieder kennismaken met onze roofvogels. Bij blijvende interesse zijn er vele andere publicaties die degelijker soortgerichte informatie zullen geven.

ARIAN OVAA

MUS Natuur & cultuur van de Huismus

MÜLLER, P. (samenstelling), 2006. Tirion uitgevers, Baarn. In samenwerking met Vogelbescherming Nederland. 96 pagina's, gebonden en geïllustreerd. ISBN 978 90 5210 657 1. Prijs € 17,95. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Het boek 'Mus' is uitgegeven in verband met de tentoonstelling over de mus in het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Het is nu eens niet een wetenschappelijke monografie over een dier, maar een meer toegankelijk boek over een vogel die zich helaas nog niet op

ieders belangstelling kan rekenen: de Huismus. De eerste indruk van het boek is goed, mooie illustraties en een duidelijke indeling. Het voorwoord is verzorgd door Midas Dekkers. De voorpagina van elk volgend hoofdstuk bevat een gedicht en een illustratie. Het eerste hoofdstuk gaat in op de biologie van de Huismus, het tweede over haar verspreiding, zowel op de natuurlijke manier als met behulp van de mens. Samen met het hoofdstuk over de Huismus in Nederland, vormen de eerste drie hoofdstukken een geheel, waarin de Huismus goed en vrij volledig wordt beschreven. Wel ontbreekt een vergelijking met bijvoorbeeld de Ringmus, toch ook een Nederlandse soort uit de mussenfamilie die veel in de omgeving van de mens te vinden is. Het hoofdstuk "Het jaar van de mus" vormt een leuke overgang naar de volgende hoofdstukken, waaronder een overzicht van onderzoek naar mussen door de tijd heen. In een hoofdstuk over mens en mus stelt mussentekenaar Peter Vos zich voor. Zijn mussen komen over het hele boek terug. Het boek vervolgt met zes kleine verhalen van Midas Dekkers over beroemde mussen, waarin natuurlijk de dominomus niet ontbreekt. Het boek eindigt met leuke wetenswaardigheden van de Huismus.

De hoofdstukken zijn door verschillende auteurs geschreven en daardoor zeer divers. Dit geldt ook voor de illustraties. Het is boek is desondanks niet rommelig, integendeel het vormt een samenhangend geheel. De gedichten zijn heel mooi en soms ontroerend. En je hoeft geen vogelkenner te zijn om de tekst te kunnen waarderen, maar ook de echte vogelkenners zullen plezier beleven aan dit boek. Het is dan ook voor elke liefhebber van de Huismus aanbevelenswaardig. Helaas is het brede formaat erg onhandig. Ook de vermelding van de twee meest bekende medewerkers van het boek op de voorkant, doet af aan de vormgeving en is volkomen overbodig.

ANTOINETTE DUIJSTERS